

KLASİK METİN

“1869 YILINDA DİYARBAKIR ŞEHRİNDEN UMUR-U NAFIA HABERLERİ”*

Hazırlayan: Dr. M. Halis ÖZER
Dicle Üniversitesi
Meslek Yüksek Okulu

VAKAYI-I VİLAYET

(Mardin) kasabasında vaki olup Mişkin kapusundan Babu’s Sur’a kadar mümted olan tarik pek işlek bir yol olduğu halde mürur-u zaman ile kaldırımlarının tamir ve tesviyesine bakılmamış olduğundan mebni bozulmuş ve (Mardin)den (Diyarbakir)e doğru imtidat eden tarikin bir buçuk saatlik mesafesi mukallibat tabir olunan mahal olarak burası gayet sengistan ve sa’bu’l mürur ve hususiyle Dersaadetden (Bağdat) ve (Bağdat) dan Dersaadet ve (Haleb) e gidecek postanın mümerrri bulunmasıyla liva-yı mezkur dâhilinde bulunan muabirin cümlesinden evvel şu iki yolun tesviyesi mertebe-i vücubda görünmüştü.

Zat-ı Vala-yı Vilayetpenahinin geçen sene (Mardin)e teşriflerinde vuku bulan teşebbüsat ve teşvikat-ı müessireleri üzerine kasaba derununda olan tarik-ı mezkur şose olarak yaptırıldığı gibi zıkr olunan mukallibat tarikinın tesviyesine de başlanmıştır. İşbu mukallibat denilen tarik tesviyesinin bu seneye intikal etmiş olan bakiyesi bitirilmek üzeredir.

Ve bunun nihayetine ittisal eden Ömer Ağa pikarından beru tarafa doğru dahi tesviye ve inşa-i tarik emr-i eheminin Abkuur nam mahalle kadar yetişmesiyle (Diyarbakir) e isaline kemal-i ikdam ile çalışılmaktadır.

Sabık (Mardin) ve halen (Diyarbakir) sancağı mutasarrıfı izzetlü Tayyar Paşanın bu babda mesai-i meşkureleri görülmüştür.

***Diyarbakir Gazetesi**,12 Ağustos 1285 (24 Ağustos 1869), S.4, s.1-2.

Nefs-i (Mardin) kasabasında bir rüşdiye mektebi yapılması zımında canib-i vilayetten vaki olan emr ve tebligata muvafakatla Şehidiye Medresesi ittisalında memurin ve sair ashab-ı hamiyet canibinden hizmet-i müfthire olmak üzere arz olunan iane-yi nakdiye ile kargir ve muntazam olarak mekteb-i mezkurun inşasına başlanmıştır. Emr-i inşa hitam bulmak üzere olduğu istihbar kılınmıştır.

Liva-yı mezkur mülhakatından Cizre kasabasında dahi Süleyman Bey medresesi ittisalinde keزالık memurin ve ahali-i iane-i fahireleriyle bir rüşdiye mektebi inşa edilmiştir. Saye-i maarifvaye-i hazret-i mülükane de şu mekteblerin vücuda getirilmesi dahi Zat-ı vala-yı vilayetpenahinin ikdamat-ı meşkureleri ve mutasarrıf paşa-yı muma ileyhin himmet-i menhudeleri asar-ı cemilesindedir.

Diyarbakır sancağına muzaaf Siverek kasabasında rüşdiye mektebi bulunmadığı cihetle orada dahi bir rüşdiye mektebi inşası zımnında ahali-yi mahalleye arz arzu eylediğinden kasaba-i mezbure derununda vaki ve mekteb ittihazına elverişli olan bir hane mübayaası ve akçası memurin vesair ashab-ı hamiyet taraflarından hizmet-i müftehire olarak tesviye olunmuştur.

Siverek kaimimakamı izzetli Behram Paşanın Siverek tarikının tesviyesi emrinde himmet-i fevkaladesi müşahade olunduğu gibi şu mektebin tedarik ve mübayaası hususunda dahi himmet-i meşkuresi görülmüştür.

Saye-i muhsenat-piraye-i hazret-i şehriyaride Mamüretü'l Aziz, Maden, Ergani ve Çermik kasabalarında ve kasabat-ı sairede dahi birer rüşdiye mektebi derdest-i inşa olduğu istihbar kılınmış ve henüz tafsilat-ı kafiyeye dair evrak-ı resmiye vürud etmemiş olduğundan iş'arat-ı resmiye derdest edildikçe tafsilatı ve bu babda vukua gelen ianeler keyfiyatı gazetemizle neşr ve ilan olunacaktır.

(Diyarbakır) ile (Ergani Maden) i arasında vaki olub onaltı saat imtidadı olan tarikin pek bozuk ve müteassirü'l mürur olması ve tarik-ı mezkur hem dersaadetin caddesi ve hem de şu vilayetin en işlek yolu bulunmasıyla bunun dahi şose olarak yaptırılması ehem görüldüğünden vali-i esbak devletlu Mustafa Paşa hazretleri zamanında mübaşeretle

(Diyarbakır) in Dağ Kapısından Seyran Köşkü nam mahalle ve Şilbi karyesinden dahi öte tarafa doğru iki koldan bir saate karib mahalle yaptırılmış ise de nakl-i muhacirin ve sair bu gibi gailerin araya girmesiyle ikmaline muvaffak olunamayub kalmıştı.

Müşarun ileyh hazretleri zamanında bırakılmış olan mahalden bed' ile geçen sene yirmi iki dakikalık mahalli yaptırıldıktan sonra kış gelerek bakiyesi bu seneye bırakıldığından mukaddemce ikmaline mübaşeret olunmuş ve (Ergani Maden) kasabasından dahi bir kol olmak üzere beru tarafa doğru tesviye-i tarika başlanmış olub fakat Maden ile (Ergani) kasabası arasındaki tarik gayet iniş ve yokuş olduğundan bunun araba işlemesine salih olacak derecede tesviyesine bir suret verilmesi mümkün olmadığı cihetle bizzarur eski tarikin terkiyle aşağıdan dolaştırılarak mücedded bir yol yaptırılrsa her ne kadar buudiyeti tarik-ı atika nisbetle fark eder ise de iniş ve yokuştan kurtulup yüzde sekiz metrodan ziyade irtifaa tesadüf etmeyeceği ve bu takdirce araba istimali de mümkün olacağı inde'l keşf anlaşıldığına mebni o tarik ihtiyar olunarak iki buçuk mah-ı mukaddem inşasına başlanmıştı. Meclis-i idare-i vilayet azasından olub emr-ü inşaya memur olan ve muvakkaten (Maden) kaymakamı bulunan izzetli Cemil Paşanın eser-i ikdamatı ve mühendis ve memurin-i sairenin sa'y_ü gayretleriyle şimdiye değin yapılmış olan yol (Maden) den bir canibe doğru iki saat mikdarı imtidad etmiş ve (Diyarbakır) cihetinden inşa edilen kol dahi Üç Kapular nam mahalle takarrüb eylemiş olmağla bimennihi teala şu iki tarikin ahd-i karibde birbirine ittisali için saye-i mehasinvaye-i mülükane vilayetce pek aşırı sarf-ı mesai olunmaktadır.

Tarik-ı mezkurun mümerrinde ve (Diyarbakır) e dört saat mesafede vaki Deve Geçidi denilen nehrin kış mevsimlerinde tuğyanıyla mürur u ubur mümkün olmayub yolcular zaruri iki saat kadar yolu uzatarak Şerbetli tarikıyla gidüp gelmeye mecbur olduklarından masrafının amele ciheti usulü üzere ahali-i mükellefeye ve mimar ve gereç mesarufı daire-i belediyeye ait olmak üzere nehr-i mezkur üzerine bir köprü inşası kararlaştırılarak bundan bir buçuk mah-ı mukaddem anın dahi inşasına başlandı.

Divan-ı Ahkam-ı Adliye Nazırı mehasin müessiri devletlü Cevdet Paşa hazretleri birinci numaralı gazetemizde münderec olduğu üzere (Diyarbakır) rüşdiye mektebi için

eserhame-i maarif-i allameleri olan tarihten altmış cild ihsan buyurdıkları misillü dokuz kıta dahi (Haleb) vilayet-i celilesi haritasından ihsan ve irsal buyurmuşlardır.

Müşarün ileyh hazretlerinin şu lütf-u alileri de muttasıf buyuruldukları haslet-i celile-i maarifperveri-i devletleri asar-ı celilesinden olmağla bunun için dahi memleketce arz-ı şükranıyet kılınır.

İşbu şehir-i cumadiyel ahiranın beşinci Cuma günü (Ergani) maden kasabasının ilerüsüne nüzul eden barandan oradaki nehrin taşması cihetiyle sel gelüb Maden harklarını yıkmış ve zikr olunan harkların tamiri zımında mahallince teşebbüsat-ı lazimeye ibtidar olunmuş olduğu işaret-ı mahaliyeden anlaşılmışdır.